

20 FÖRSLAG FÖR ATT STÄRKA DEN SVENSKA DEMOKRATIN – SÅ SVARADE PARTIERNA

Nedan följer en redogörelse för den information partierna fick i enkäten, samtliga partiers svar och tillhörande kommentarer.

- Texten är oredigerad och direkt kopierad från de formulär som partierna besvarade.
- Uteblivna kommentarer är markerade med ”–”.
- Partierna är ordnade i bokstavsordning.

De instruktioner som lämnades i början av enkäten var:

Vi på Civil Rights Defenders har tagit fram 20 konkreta förslag på hur den svenska demokratin kan stärkas utifrån ett rättighetsperspektiv. Vi ser dessa förslag som ett första steg i att etablera en mer konstruktiv diskussion kring vår tids viktigaste fråga – den svenska demokratis sårbarhet.

Dessa förslag kommer inom kort att offentliggöras som en del i vårt arbete med att bevaka hur samtliga riksdagspartier förhåller sig till demokrati och mänskliga rättigheter i Sverige. Förslagen är avgränsade till områdena konstitutionellt skydd, rättssäkerhet, kriminalpolitik och migration.

Förslagen har sammanställts i denna enkät där vi vill be er besvara hur ni som parti skulle förhålla er till dem, ett i taget. Efter varje förslag (20 st) får ni möjlighet att kommentera ert svar.

Resultaten kommer att presenteras under Almedalsveckan och vi ser därför gärna att ni besvarar frågorna innan dess. Vi förväntar oss att samtliga partier kommer att svara och vill vara tydliga med att även ett uteblivet svar kommer att redovisas.

STÄRKT KONSTITUTIONELLT SKYDD

1. FÖRSTÄRKT GRUNDLAGSSKYDD

En ändring i grundlagen ska kräva två beslut i riksdagen med mellanliggande ordinarie val och att det vid det andra beslutstillfället föreligger en kvalificerad majoritet med 2/3-delar av samtliga riksdagsledamöter.

- **C:** Delvis
  - **Kommentar:** *Frågan är föremål för överväganden inom 2020 års Grundlagsutredning. I relation till många andra liberala demokratier, inklusive våra grannländer, är det jämförelsevis lätt att ändra den svenska grundlagen. Den är det viktigaste juridiska skyddet för våra medborgerliga och politiska rättigheter. Därför vill Centerpartiet göra det svårare att ändra grundlagen genom att införa krav på kvalificerad majoritet vid riksdagsbeslut om grundlagsändring. Vi vill dessutom införa krav på att ett specifikt antal riksdagsledamöter deltar i omröstningen (en så kallad kvorumregel) och att det val till riksdagen som ska hållas mellan två riksdagsbeslut om grundlagsändring måste vara ett ordinarie val. Dock värnar Centerpartiet en*

bred partipolitisk samsyn och enighet vid grundlagsändringar och kan därför komma att kompromissa i frågan huruvida mellanliggande val ska vara ordinarie.

- **KD:** Delvis
  - **Kommentar:** *Vi vill se att en ny grundlagsutredning tillsätts med syftet att stärka grundlagarna, de mänskliga rättigheterna och domstolarnas oberoende. Då är detta en fråga som rimligen utreds.*
- **L:** Ja
  - **Kommentar:** *Liberalerna vill stärka skyddet för de demokratiska strukturerna och de individuella fri- och rättigheterna genom att göra det svårare att ändra i grundlagen. Vi har också varit pådrivande för den grundlagsöversyn som nu arbetar med frågan. Bland annat vill Liberalerna att det ska krävas ett mellanliggande ordinarie val mellan de två grundlagsbesluten, och inom grundlagsutredningen arbetar vi också med ytterligare förslag för att stärka det konstitutionella skyddet. Den detaljerade juridiska modell som ni beskriver i frågan går i samma riktning som vi själva vill gå.*
- **MP:** Delvis
  - **Kommentar:** *För att stärka demokratin vill vi göra det svårare att ändra i grundlagen. Därför anser vi att det mellanliggande valet ska vara ett ordinarie val. Vi vill också att kvalificerad majoritet ska gälla, men vi har inte landat i den exakta utformningen.*
- **M:** Ja
  - **Kommentar:** *Moderaterna driver frågan om ett förstärkt grundlagsskydd i den sittande grundlagsutredningen. Den exakta utformningen av en sådan förstärkning kan dock diskuteras.*
- **S:** Ja
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Delvis
  - **Kommentar:** *Den svenska grundlagen tillkom på 1970-talet och är i vissa delar i behov av en reform eftersom både samhället och de politiska förutsättningarna har ändrats. Vissa delar i framför allt YGL och TF är tekniska i sin natur och det kan ifrågasättas om det finns ett självändamål i att göra dessa delar svårare att ändra i ett läge där ingen kan förutse hur tekniken utvecklas. Med detta sagt är inte Sverigedemokraterna främmande för att i vart fall vissa delar av lagen kan ges ett starkare skydd.*
- **V:** Delvis
  - **Kommentar:** *Vänsterpartiet har inte tagit ställning i frågan utan avvaktar den pågående utredningen som bla ser över formerna för ändring av grundlag.*

2. INGEN SKA STÅ ÖVER LAGEN

Lagrådets rekommendationer ska bli bindande för att säkerställa att nya lagar som stiftas inte strider mot andra grundläggande fri- och rättigheter.

- **C:** Delvis

- **Kommentar:** *Vi stödjer tanken på att Lagrådet ska ges mer tyngd. Däremot förespråkar vi hellre att det införs en särskild författningsdomstol, en oberoende domstol med uppgift att kontrollera om lagar strider mot grundlagen och som har befogenhet att förklara dem ogiltiga.*
- **KD:** Nej
  - **Kommentar:** *Vi anser att en bättre lösning är att inrätta en författningsdomstol med den här uppgiften. Lagrådet har många andra funktioner än att enbart granska hur lagarna förhåller sig grundlagarna och vi anser att en författningsdomstol med de öppna processer det skulle innebära är bättre lämpad för uppgiften.*
- **L:** Ja
  - **Kommentar:** *Vi uppfattar frågan som att det ska finnas en oberoende konstitutionell instans i domstolsväsendet (varifrån ju Lagrådet hämtar sina ledamöter) som kan stoppa lagstiftning och andra författningar som är grundlagsstridiga. Liberalernas juridiska lösning är att inrätta en författningsdomstol. Även frågan om abstrakt lagprövning måste komma in i det sammanhanget, så att inte lagprövningen ska komma först när en enskild skadelidande inleder en process mot staten. CFD:s förslag förefaller i stället vara att samma befogenhet ska ges till Lagrådet. Oaktat den skillnaden i den tekniska lösningen ser vi det som naturligt att svara ett klart ja.*
- **MP:** Nej
  - **Kommentar:** *Vi är inte beredda att göra Lagrådets rekommendationer bindande, eftersom det skulle flytta för mycket makt från riksdagen och folket, till Lagrådet. Lagrådet har en central roll i det svenska rättssystemet och vi är öppna för att se över hur Lagrådets ställning kan stärkas på andra sätt.*
- **M:** Delvis
  - **Kommentar:** *Moderaterna ser ett behov av att stärka Lagrådets ställning. Det bör bland annat införas ett krav på förnyad lagrådsgranskning när ny lagstiftning har avstyrkts av Lagrådet och regeringen återkommer med ett reviderat lagförslag. Vidare bör det övervägas om det ska införas ett krav på kvalificerad majoritet i riksdagen, när en lag behandlas vilken av Lagrådet angetts vara oförenlig med grundlagarna, Europakonventionen eller rättssäkerhetens krav. Moderaterna vill vidare lyfta Lagrådets konstitutionella särställning genom att inordna bestämmelserna om Lagrådet i ett eget kapitel i regeringsformen.*
- **S:** Nej
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Delvis
  - **Kommentar:** *Att låta ett organ av anställda tjänstemäns yttranden bli ovillkorligen bindande för svenska folkets valda ombud i Sveriges riksdag torde vara svårförenligt med den parlamentariska demokratins styrelseskick. Däremot ser vi gärna att det införs regler om kvalificerad majoritet i riksdagen när lagrådet yttrar sig kritiskt om vissa frågor.*
- **V:** Nej

- **Kommentar:** –

3. STÄRK DOMSTOLARNAS OBEROENDE

Utnämning av domare ska endast kunna ske utifrån förslag från Domarnämnden för att säkerställa domstolarnas oberoende.

- **C:** Ja
  - **Kommentar:** *Domstolarnas självständighet är avgörande för den liberala demokratins motståndskraft. Trots att regeringsformen skyddar ordinarie domare från att bli avskedade utan synnerligen starka skäl är det svenska systemet sårbart. I andra europeiska länder har regeringen de facto avskedat domare genom att bland annat sänka pensionsåldern och begränsat antalet domare vid Högsta domstolen, samt tillsatt domare enligt regeringens intressen. Centerpartiet föreslår därför att ytterligare bestämmelser om domarna i de högsta domstolarna (justitieråden) ska regleras i grundlagen. Det rör sig om hur de ska tillsättas, hur många de ska vara, deras pensionsålder, med mera. Vi vill reformera Domstolsverkets organisation, styrning och roll i syfte att stärka dess oberoende. Inom ramen för 2020 års grundlagsutredning arbetar vi med en sådan inriktning.*
- **KD:** Ja
  - **Kommentar:** *Ja, vi vill att Domarnämnden ska frikopplas från riksdagen och regeringen för att inte stå i politisk beroendeställning. Även detta bör ingå i grundlagskommittén.*
- **L:** Ja
  - **Kommentar:** *Liberalerna vill över huvud taget stärka skyddet för domstolarnas oberoende. Det gäller rekrytering av domare men också styrningen av domstolväsendet i stort. Detta sker som bekant i dag genom Domstolsverket, som har det samlade ansvaret för domstolarnas budgetmedel, fördelar anslagna medel till domstolarna och sköter administrativa uppgifter, organiserar utbildningar m.m. Det är också Domstolsverket som inleder ärenden om utnämning av ordinarie domare vid Domarnämnden. Liberalerna vill reformera denna ordning i grunden. Dagens modell, där den administrativa styrningen av domstolarna sker via det regeringsstyrda Domstolsverket, bör ersättas av en modell som garanterar domstolarnas oberoende. De s.k. judicial councils som finns i vissa länder, och där domare i stället för regeringskansliet utövar styrningen, är en god förebild. Även om vi alltså verkar vara inne på olika specifika tekniska lösningar ser vi det som naturligt att svara ett klart ja.*
- **MP:** Ja
  - **Kommentar:** –
- **M:** Delvis
  - **Kommentar:** *Moderaterna verkar för att stärka Domarnämndens roll. Vi anser bland annat att Domarnämnden bör ligga under ett till regeringen oberoende Domstolsråd och inte som idag vara en del av en myndighet direkt underställd regeringen.*
- **S:** Delvis

- **Kommentar:** –
- **SD:** Ja
  - **Kommentar:** *Ja, politiker bör inte kunna utse domare.*
- **V:** Delvis
  - **Kommentar:** *Vänsterpartiet har inte tagit ställning i frågan utan avvaktar den pågående utredningen som bl.a. ser över behovet av att stärka skyddet för domstolarnas oberoende.*

4. DEMOKRATIN ÄR HÄR FÖR ATT STANNA

I regeringsformen ska en särskild regel intas om att det demokratiska statsskicket och mänskliga rättigheter inte kan avskaffas.

- **C:** Delvis
  - **Kommentar:** *Centerpartiet anser att den liberala demokratin är en av mänsklighetens bästa uppfinningar, kanske den främsta. Inget annat styrelseskick levererar samma rättvisa, frihet och nytta, från den enskilda människans möjlighet att forma sitt eget liv till samhällets förmåga att gemensamt fatta goda beslut. Samtidigt är vi varken naiva eller blundar för den oroande utvecklingen i Europa och världen när det gäller demokratin tillbakagång. En skrivning i regeringsformen kan både föras in och tas bort genom demokratiska processer. Vi kan mycket väl tänka oss att föra in en sådan lydelse i regeringsformen, men är tydliga med att vi måste stärka det konstitutionella skyddet för demokratin genom mer påtagliga förändringar som exempelvis författningsdomstol.*
- **KD:** Delvis
  - **Kommentar:** *Visst vore det en markering, men även en sådan skrivning skulle gå att avskaffa. Vi föredrar en lösning där grundlagsskyddet stärks, där en författningsdomstol införs och domstolarnas oberoende stärks.*
- **L:** Delvis
  - **Kommentar:** *Det mest rättvisande svaret skulle vara "nja". Som ovan nämnts vill vi stärka grundlagsskyddet för de demokratiska strukturerna och de individuella fri- och rättigheterna. När det gäller att införa en grundlagsregel om att vissa delar av grundlagen aldrig får ändras är vi dock tveksamma till om detta skulle innebära någon reell förstärkning av skyddet för demokratin. Det demokratiska systemet vilar ytterst på den förankring som måste finnas hos medborgarna. Om inte demokratin värderingar förs vidare, och demokratin vinnns på nytt för varje generation, kommer demokratin att erodera.*
- **MP:** Delvis
  - **Kommentar:** *Att stärka demokratin och mänskliga rättigheter är mycket högt prioriterade frågor för Miljöpartiet. Vi ser idag hur demokratin och mänskliga rättigheter hotas runtom i världen, och även i Sverige. Det finns givetvis ingen anledning till att det ska vara lätt att avskaffa demokratin i Sverige. Miljöpartiet har länge drivit att det ska bli svårare att ändra i våra grundlagar, inklusive*

bestämmelser om demokratin och mänskliga rättigheter. Dock har vi inga förslag om att helt ta bort möjligheten att ändra vissa lagar.

- **M:** Ja
  - **Kommentar:** –
- **S:** Nej
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Nej
  - **Kommentar:** *Skulle en blivande diktator ha för avsikt att avskaffa demokratin kommer detta sannolikt ske med utomparlamentariska metoder som redan de kommer stå i strid med det nuvarande (och önskade) statsskicket. En bestämmelse som den ovan skulle därmed inte fylla någon funktion.*
- **V:** Delvis
  - **Kommentar:** *Det är svårt att se hur en sådan regel skulle kunna utformas för att uppfylla sitt syfte. Genom våra grundlagar och särskilt regeringsformen så värnas och stadgas våra rättigheter men det kan finnas skäl att se över frågan.*

5. INTE VILKA LAGAR SOM HELST

Vissa för demokratin centrala lagar, såsom vallagen, ska stärkas så att de på samma sätt som riksdagsordningen blir semikonstitutionella.

- **C:** Delvis
  - **Kommentar:** *I takt med att samhälle och teknik utvecklas måste också en del av vallagens praktiker kunna utvecklas. Det finns därför skäl att behålla den relativa flexibiliteten kring vissa delar av vallagens utformning. Däremot står vi bakom att lyfta upp mer principiella delar av vallagen till semikonstitutionell status. Vi driver också andra förslag som att se över och utreda införandet av en valsedel, i enlighet med rekommendationer från bl.a Valmyndigheten, OSCE:s kontor för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR) samt Riksrevisionen. Valmyndigheten har bl.a. i erfarenhetsrapporter efter de senaste tre allmänna valen, hittills förgäves, lyft behovet av en översyn av valsedelssystemet. Valmyndigheten anser att behovet av ett nytt valsedelssystem är både stort och brådskande. Den menar att ett nytt valsedelssystem, både på totalen och vad gäller olika typer av valsedlar, skulle ta bort ett antal av de största sårbarheterna i valsystemet.*
- **KD:** Delvis
  - **Kommentar:** *Vi vill stärka demokratin och de mänskliga rättigheterna i Sverige. Det gäller bland annat att införa en författningsdomstol och stärka domstolarnas oberoende, men vi vill också ha en förutsättningslös utredning om demokratins ställning i Sverige. Det här är en fråga vi inte tagit ställning till, men som absolut bör ingå i en översyn av Sveriges författningsskydd.*
- **L:** Delvis
  - **Kommentar:** *Det finns en stark praxis i Sverige att eftersträva så bred parlamentarisk förankring som möjligt i frågor som gäller demokratins*

funktionssätt, däribland vallagen. Vi diskuterar gärna en tydligare reglering av detta. De centrala bestämmelserna om valsystemet har som bekant grundlagsskydd redan i dag. Detta grundlagsskydd ska inte försvagas genom att göras semikonstitutionellt.

- **MP:** Delvis
  - **Kommentar:** Miljöpartiet arbetar för att stärka den svenska demokratin. Valsystemet är en viktig del i vår demokrati. Vi har inte tagit ställning till förslaget i sak, men är öppna för att diskutera om vallagen eller andra viktiga lagar ska bli semikonstitutionella.
- **M:** Delvis
  - **Kommentar:** En ny grundlagsutredning bör tillsättas efter nästa val och den bör bl.a. få i uppdrag att överväga frågan om vissa lagar bör få ett förstärkt skydd.
- **S:** Nej
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Nej
  - **Kommentar:** Även vallagen är i behov av omfattande reformer. Till exempel skulle ett system med gemensamma valsedlar att behöva införas. Detta för att minska bördan med den enorma mängden valsedlar som behöver tryckas upp och dels för att det skulle minska risken för fusk. Vallagen innehåller dessutom flera praktiska bestämmelser över hur valen skall genomföras och det kan finnas behov av att då och då göra sådana smärre justeringar för att kunna möta ändrade förutsättningar lokalt och regionalt.
- **V:** Delvis
  - **Kommentar:** Det kan finnas ett behov av att skydda vissa lagar så att de inte kan förändras alltför godtyckligt i strid mot en stor minoritets åsikt. Samtidigt är det viktigt att kunna se över och förändra lagar utifrån tex erfarenheter från ett val. Exempelvis skulle man kunna kräva att vissa lagar enbart kan förändras genom kvalificerad majoritet.

6. HEJ DÅ, HOT

Skyddet för yrkesgrupper som är viktiga för det demokratiska samtalet (såsom journalister, opinionsbildare och forskare) ska stärkas så att det motsvarar skyddet för myndighetsutövande personer.

- **C:** Ja
  - **Kommentar:** I samband med bland annat internets framväxt och att politiker attackerat media har hot, hat och trakasserier mot journalister ökat i omfattning och grovhet. Det är ett allvarligt hot mot den liberala demokratin. Kvinnor och minoriteter är särskilt utsatta, vilket riskerar att begränsa vilka röster som hörs i samhällsdebatten. Även detta är ett demokratiproblem. Centerpartiet vill stärka kapaciteten hos de enheter inom polisen som arbetar med demokratifrågor och ge Brottsförebyggande rådet ett tydligare uppdrag att utbilda och stötta arbetsgivare, fackföreningar och personer som arbetar inom media i hur de bör hantera och anmäla hot och trakasserier. Vi vill dessutom att brottsofferjouren

får ökat stöd för sitt viktiga arbete med att stötta utsatta journalister. Vi vill också införa ett offentligt stöd, likt det som finns för trossamfund, som nyhetsredaktioner och andra inom media kan använda för att investera i säkerhetsåtgärder – från investeringar i fysisk säkerhet till säkerhetsutbildningar och IT-säkerhet. Det är inte minst viktigt för små företag som saknar de stora mediehusens resurser och kunskap. Även den akademiska och konstnärliga friheten och yttrandefriheten måste bevaras. Utan oberoende forskning och utbildning har vi svårare att identifiera, förstå och lösa samhällsproblem. Utan dem begränsar vi kommande generationers strävan efter kunskap. Den akademiska friheten är överlag god i Sverige men står likväl inför utmaningar. Akademiens oberoende och den fria kulturens institutioner har i flera länder varit bland de första offren när auktoritära och illiberala regimer tagit makten. Främmande makt har bedrivit desinformationskampanjer mot och försökt tysta svenska forskare. Och lärare och gästtalares möjligheter att delta vid evenemang och annan akademisk verksamhet har inskränkts efter kritik mot deras åsikter. En fri debatt med högt i tak är en grundläggande förutsättning för en vital och levande demokrati, även i de fall åsikter är obekväma eller impopulära.

- **KD:** Delvis
  - **Kommentar:** Vi vill stärka arbetet mot hot, hat och trakasserier och anser att hela samhället måste reagera.
- **L:** Ja
  - **Kommentar:** Det är positivt att det nu finns färdiga lagförslag om att det ska ses som försvårande att den brottsliga gärningen begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående yrkesmässigt bedrivit nyhetsförmedling eller annan journalistik. Vad gäller den övergripande inriktningen drar vi alltså åt samma håll.
- **MP:** Delvis
  - **Kommentar:** Miljöpartiet driver aktivt frågan om att bekämpa hot och hat mot bl.a. journalister och opinionsbildare, som har en central roll i den svenska demokratin. En utredning har nu föreslagit en ny straffskärpningsgrund för brott mot den som t.ex. arbetar med journalistik, ett viktigt steg i rätt riktning. Vi vill också ta ett samlat grepp om hot och hat mot förtroendevalda och opinionsbildare, inklusive representanter för civilsamhällesorganisationer.
- **M:** Ja
  - **Kommentar:** –
- **S:** Ja
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Nej
  - **Kommentar:** Ett starkt straffrättsligt skydd för vissa yrkesgrupper, främst blåljuspersonal och andra myndighetsutövare, behövs för att våld och hot ofta riktas mot dem i syfte att hindra samhällets myndighetsutövning. Även brott som riktas mot de som nyttjar sin yttrandefrihet bör bestraffas hårdare än annars, men de bör inte jämföras i allvar.
- **V:** Ja

- **Kommentar:** –

7. HEJ DÅ, HAT

Lagen om hets mot folkgrupp moderniseras så att dess skydd kan tillämpas i större utsträckning.

- **C:** Delvis
  - **Kommentar:** *Yttrandefriheten är en grundläggande demokratisk frihet och den måste även vara långtgående. Samtidigt måste den alltid vägas mot minoriteters och utsatta gruppers rätt att känna sig trygga. Centerpartiet står bakom den lag som kriminaliserar hets mot folkgrupp och den praxis för tillämpning som finns idag. Det toxiska samtalsklimatet i Sverige måste mötas brett av flera aktörer och med flera åtgärder. Att modernisera lagen om hets mot folkgrupp kan vara en åtgärd, men vi vill göra mer för att stävja hat, hot, våld och trakasserier oavsett mot vem dessa riktar sig.*
- **KD:** Ja
  - **Kommentar:** *Ja, bland annat vill vi se att funktionshindrade räknas in.*
- **L:** Nej
  - **Kommentar:** *Lagbestämmelsen om hets mot folkgrupp är ett viktigt skydd mot grov hatpropaganda med anspelning på bland annat religion, etnicitet eller sexuell läggning. Liberalerna anser att lagen är viktig och att den ska utnyttjas. Om frågan gäller att ytterligare bredda lagen genom att t.ex. sänka tröskeln för vad som ska räknas som hets är svaret dock nej. Vi tror inte att kampen mot rasism, homofobi och antisemitism går genom att försvaga grundlagsskyddet för tryck- och yttrandefriheten.*
- **MP:** Ja
  - **Kommentar:** *Det får aldrig vara accepterat att hetsa mot folkgrupper i Sverige, till exempel på grund av religion, etnicitet eller sexuell läggning. Vi vill stärka skyddet ytterligare, till exempel vill vi se över om personer med funktionsnedsättning också kan omfattas av lagen.*
- **M:** Delvis
  - **Kommentar:** *Moderaterna står bakom dagens lagstiftning men är beredda att se över lagstiftningen så att alla former av hot, och andra otillbörliga angrepp är kriminaliserade.*
- **S:** Delvis
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Delvis
  - **Kommentar:** *Lagstiftningen är redan tämligen vid och inskränker yttrandefriheten. Lagstiftningen bör dock ses över och skilja på missaktning och faktiska hot eller uppmaningar till våld. Lagstiftningen bör även omfatta hot och uppmaningar till våld mot majoritetsbefolkningen, om det sker på grund av att de tillhör majoritetsbefolkningen.*
- **V:** Ja
  - **Kommentar:** –

ÖKAT ANSVARSUTKRÄVANDE AV BESLUTSFATTARE

8. 112 FÖR RÄTTIGHETSKRÄNKNINGAR

En ny instans ska inrättas för att underlätta enskildas kontakt med de olika tillsynsorgan som finns och samordna deras arbete. Tillsynsorganens beslut ska också vara bindande. Syftet är att garantera att enskilda får sina ärenden prövade av en oberoende instans och stärka möjligheterna att utkräva rättigheter och få upprättelse för rättighetskränkningar när så krävs.

- **C:** Delvis
  - **Kommentar:** *Centerpartiet har länge arbetat för att det ska instiftas en författningsdomstol i syfte att stärka skyddet för både konstitutionella frågor och mänskliga rättigheter. Vi har inte tagit ställning till att inrätta en "112-funktion för rättighetskränkningar" men är öppna för att en sådan skulle kunna finnas inom denna. Vi vill också inrätta tillsynsmyndighet inom Kriminalvården för att avlasta JO många ärenden som rör häktades och intagnas rättigheter.*
- **KD:** Nej
  - **Kommentar:** *Vi anser att de tillsynsmyndigheter som finns i huvudsak gör ett bra arbete som snarare behöver stärkas och vässas än att en ny instans ska införas.*
- **L:** Delvis
  - **Kommentar:** *Liberalernas grundhållning är att den enskilde måste få större möjligheter att få sina ärenden prövade och stärka möjligheterna att utkräva upprättelse vid rättighetskränkningar. Det gör att vi bland annat vill se över diskrimineringslagen för att se hur den kan effektiviseras. Vi vill göra mer för att det ska vara lätt för den enskilde att ta tillvara sina rättigheter, förstå vart man kan vända sig och få hjälp att lotsas rätt när det behövs. När det gäller den övergripande ambitionen drar vi alltså åt samma håll. Vi har däremot inte föreslagit en ny samordningsinstans för att koordinera alla olika tillsynsorgan som finns. Det är osäkert om en sådan modell skulle vara förenlig med internationella principer om t.ex. ombudsmannainstitutionernas oberoende.*
- **MP:** Delvis
  - **Kommentar:** *Miljöpartiet var starkt pådrivande i att inrätta det nya institutet för mänskliga rättigheter och arbetar fortsatt för att stärka rättighetsskyddet i Sverige. Vi driver till exempel frågan om att utöka barns möjligheter att utkräva sina rättigheter. Vi vill samtidigt understryka att alla myndigheter har en serviceskyldighet, som bl.a. innebär att hänvisa människor till rätt instans. Vi tycker att syftet med förslaget är bra men behöver se över hur det ska åstadkommas på bästa sätt.*
- **M:** Delvis
  - **Kommentar:** *Moderaterna ser inte behov av att inrätta nya myndigheter. Däremot bör domstolarna och de tillsynsorgan vi redan har få en starkare ställning.*
- **S:** Nej
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Nej

- **Kommentar:** Den efterfrågade funktionen synes i stora delar redan vara sörjd för genom JO-ämbetet.
- **V:** Nej
  - **Kommentar:** Vi ser att den granskning som idag utförs av JO och JK behöver kompletteras. Vi har därför tex föreslagit att det ska inrättas en ombudsmannafunktion, en allmänhetens polisombudsman, till vilken medborgarna kan påtala eventuella brister och lämna synpunkter samt ställa frågor om polisens arbete. Vi ser även att det kan finnas behov av ytterligare tillsynsorgan inom fler verksamheter så att inte JO är första och enda instans.

9. RÖR INTE MITT PRIVATLIV

Ett integritetsskyddsråd ska inrättas för att höja kvaliteten i lagstiftningsprocessen när det gäller förslag som påverkar den personliga integriteten, för att säkerställa att rätten till privatliv respekteras.

- **C:** Delvis
  - **Kommentar:** Respekten för den enskildes personliga integritet är en grundsten i varje demokrati. En egen personlig sfär där människor utan övervakning kan forma och utbyta tankar och skapa relationer är en förutsättning för personlig utveckling och ett fritt offentligt samtal. Ett starkt integritetsskydd är därför en omistlig del av ett öppet och demokratiskt samhälle. Det är viktigt med en maktindelning där politiska beslut och andra maktbefogenheter inte centraliseras till ett fåtal institutioner och individer. Öppenhet och transparens är grundförutsättningar för frihet, demokrati och för att förhindra korrupktion och övergrepp. All lagstiftning bör prövas mot dess påverkan på människors personliga integritet. Det måste finnas en proportionalitet mellan lagstiftningens inskränkning av medborgarnas integritet och lagarnas syfte. Samtidigt måste det finnas ett skydd mot både statliga och privata ingrepp i människors privatliv. Alla måste ha möjlighet att försvara sina rättigheter i domstol. På vilket sätt denna prövning ska göras har vi inte tagit ställning till, men vi är öppna för att titta på flera olika lösningar varav ett integritetsråd kan vara en av dessa.
- **KD:** Nej
  - **Kommentar:** Vi har i dagsläget inga sådana förslag.
- **L:** Ja
  - **Kommentar:** Liberalerna vill ha tydligare lagreglering av att integritetsaspekterna alltid ska analyseras när ny lagstiftning eller andra författningar tas fram. Även om vi alltså verkar vara inne på olika specifika tekniska lösningar ser vi det som naturligt att svara ett klart ja.
- **MP:** Delvis
  - **Kommentar:** När Miljöpartiet satt i regeringen drev vi på aktivt för att stärka den personliga integriteten, bland annat genom att göra om Datainspektionen till Integritetsskyddsmyndigheten. Vi arbetar fortsatt för att stärka rätten till privatliv och personlig integritet. Vi diskuterar gärna olika förslag som åstadkommer det.
- **M:** Delvis

- **Kommentar:** Moderaterna anser att rätten till privatlivet bör stärkas – vi vill bl.a. att det bör övervägas om en sådan rätt på ett tydligare sätt förs in i regeringsformen. Vi ser dock inte behov av att inrätta nya myndigheter – snarare bör berörda myndigheter och domstolar som finns idag ha ett tydligt uppdrag att värna enskildas privatliv.
- **S:** Nej
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Nej
  - **Kommentar:** Integritet är ett viktigt politikområde, särskilt i relation till den pågående koncentrationen av privat information till ett fåtal större teknikföretag. Vi bedömer dock att existerande myndigheter och civilsamhällesorganisationer kan fylla den roll som efterfrågas inom ramarna för lagstiftningsprocessen och remissförfarandet.
- **V:** Nej
  - **Kommentar:** Vi ser inte behovet av att instifta ett integritetsskyddsråd. Det finns redan idag viktiga remissinstanser som har i uppdrag att värna och skydda den personliga integriteten såsom IMY och JO. Dessa instanser är viktiga för oss som parti att lyssna in särskilt i dessa frågor och vi förutsätter att även regeringen gör så.

10. INTEGRITETSKRÄNKNINGAR SKA KOSTA

Ökade möjligheter till ekonomisk kompensation ska ges till enskilda som utsatts för otillåten användning av hemliga tvångsmedel för att förebygga övertramp och att individer skall ha möjlighet till upprättelse om så ändå sker.

- **C:** Ja
  - **Kommentar:** Det är en viktig princip att den som blivit felaktigt behandlad ska få kompensation för detta. Det är både viktigt av generella rättssäkerhetsmässiga skäl såväl som personliga för den som blivit utsatt.
- **KD:** Nej
  - **Kommentar:** Vi har i dagsläget inga sådana förslag.
- **L:** Ja
  - **Kommentar:** Användandet av hemliga tvångsmedel är ett ofrånkomligt inslag i bekämpandet av t.ex. grov organiserad brottslighet. Såväl förhandsprövningen som efterhandskontrollen måste vara effektiv. Förutom efterhandsinformation till den som utsatts ser vi gärna en tydligare reglering av hur den enskilde ska kompenseras om det uppdagas att hemliga tvångsmedel används i strid med regelverket. De nya reglerna om grundlagsskadestånd, som börjar gälla den 1 augusti 2022, kan vara ett steg.
- **MP:** Delvis
  - **Kommentar:** Kampen mot den organiserade brottsligheten är en mycket viktig del i att stärka tryggheten för alla som bor i Sverige. I det arbetet behövs fler och bättre verktyg, till exempel för att förhindra brott och säkra bevisning. När polis och åklagare nu får fler verktyg kan det krävas ett

förstärkt skydd för individen och goda möjligheter till kompensation. Vi är öppna för att se över detta.

- **M:** Delvis
  - **Kommentar:** *När staten överträtt lagar och regler och det drabbar en enskilda så bör en rätt till skadestånd föreligga. Moderaterna har varit pådrivande för de ändringar som börjar gälla den 1 augusti i år och som innebär ökade möjligheter att kräva skadestånd på grund av statens överträdelse av regeringsformen.*
- **S:** Ja
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Nej
  - **Kommentar:** *Rådande samhällsproblem innebär dessvärre att det finns ett stort behov av hemliga tvångsmedel i brottsbekämpande syfte. Utredningen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel fann inget behov av stärkta rättssäkerhetsgarantier, men lyfte vikten av effektiv tillsyn (SOU 2022:19, s. 25). Sverigedemokraterna ställer sig bakom utredningens förslag.*
- **V:** Ja
  - **Kommentar:** –

11. MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER SKA MED

Alla statliga utredningar ska ta hänsyn till och göra konsekvensanalyser i förhållande till Sveriges internationella åtaganden kopplade till mänskliga rättigheter.

- **C:** Delvis
  - **Kommentar:** *Centerpartiet står bakom krav på att införa due diligence för företag på EU-nivå. Vi anser att staten inte ska ha mindre krav på sig och att statliga utredningar bör göra samma typ av konsekvensbedömningar om det inte är uppenbart att utredningen inte berörs av dessa åtaganden.*
- **KD:** Nej
  - **Kommentar:** *En grundförutsättning för att tillsätta en utredning är naturligtvis att den ska respektera mänskliga rättigheter och att dess förslag inte ska äventyra varken det eller internationella åtagande. Vi anser inte att en ytterligare konsekvensanalys är nödvändig.*
- **L:** Ja
  - **Kommentar:** –
- **MP:** Ja
  - **Kommentar:** *Sverige har förbundit sig till en rad internationella åtaganden och de bör alltid respekteras. Statliga utredningar ska därför alltid ta hänsyn till och analysera konsekvenserna för mänskliga rättigheter där det är relevant.*
- **M:** Delvis

- **Kommentar:** *En sådan konsekvensanalys bör alltid göras när det behövs. För vissa mer specifika och tekniska utredningar föreligger sannolikt inte något sådant behov.*
- **S:** Nej
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Nej
  - **Kommentar:** *Mänskliga rättigheter värnas bäst inom ramarna för de politikområden där det finns naturliga, snarare än konstlade, beröringspunkter mellan dessa och den politiska sakfråga som föreligger. Vi anser att den rådande lagstiftningsprocessen, och särskilt remissförfarandet, är tillräckligt väl utformat för detta syfte.*
- **V:** Delvis
  - **Kommentar:** *Självklart ska Sveriges internationella åtaganden beaktas i statliga utredningar och det bör göras konsekvensanalyser när det är aktuellt men vi ser inte behovet av att det ska göras regelmässigt och omfatta utredningar där det inte är aktuellt. Framförallt är det viktigt att regeringen tar ansvar och gör avvägningar i sin behandling av utredningars förslag kopplat till våra åtaganden.*

MER RÄTTVIS KRIMINALPOLITIK

12. BARN SKA FÅ VARA BARN

Förebyggande åtgärder för barn och unga ska prioriteras högre i kriminalpolitiken än hårdare straff. Detta för att färre ska hamna i kriminalitet och för att säkerställa barnrättsperspektivet.

- **C:** Ja
  - **Kommentar:** *Ett brott som aldrig inträffar drabbar vare sig offer, samhälle eller gärningsman. Därför är det brottsförebyggande arbetet så viktigt. Du ska inte behöva vara rädd för att drabbas av brott hemma, när du går och handlar, går till skolan eller jobbet, eller lämnar barnen på förskolan. Polisen måste vara närvarande i lokala områden och sambandet mellan socialtjänst, BUP, skola och polis måste byggas starkare, så att ungdomar och barn på glid fångas upp tidigare och skiljs från destruktiva miljöer. Det är också viktigt med ordentliga satsningar på jobb och fritidsaktiviteter, eftersom vi vet att det bidrar till färre sociala problem. Vi vill därför se ökad samverkan mellan kommuner, civilsamhälle och näringsliv för att erbjuda en värdefull fritid samt en tillgänglig arbetsmarknad för unga. Det måste också läggas mer kraft på att utveckla levande, trygga och attraktiva miljöer där människor bor och jobbar för att antalet brott ska minska. I Falkenberg har en modell haft stora framgångar i bostadsområdet Falkagård. Vi vill att Falkenbergsmodellen används i fler kommuner i Sverige.*
- **KD:** Delvis
  - **Kommentar:** *Förebyggande åtgärder är alltid att föredra framför straff. Men när förebyggande arbete av olika skäl misslyckas anser vi att samhället behöver agera resolut och kunna straffa även unga personer som begår allvarliga brott.*

Alternativet är nämligen allt för ofta att de kommer ut och begår nya brott, med nya offer. Det innebär en avsaknad av brottsofferperspektiv.

- **L:** Delvis
  - **Kommentar:** *Det mest rättvisande svaret är "nja". Som förslaget är formulerat kan det tolkas som att det skulle finnas ett motsatsförhållande mellan straffrättsliga skärpningar och mer av brottsförebyggande arbete. Så är det inte. Liberalerna vill kraftigt höja ambitionerna för det brottsförebyggande och preventiva arbetet, med särskilt fokus på att skydda barn från att hamna i kriminella miljöer. Det förutsätter förväntningar på föräldrarollen, stärkt samarbete mellan skola, socialtjänst och polis samt väsentligt ökade möjligheter för socialtjänsten att gå in tidigt med åtgärder när ett barn är i riskzonen för att t.ex. hamna i kriminalitet. Men det behövs också hårdare straff, till exempel för vuxna som rekryter barn in i brottslighet. Det är ett faktum att kriminella gäng i dag aktivt rekryter barn och unga för att skola in dem i brottslighet och exploatera deras skyddslösa ställning. Likaså bör t.ex. maxtaget för slutna ungdomsvård höjas.*
- **MP:** Ja
  - **Kommentar:** *Att skärpa straff kan få en viss effekt, till exempel för vapenbrott och för att rekrytera unga in i kriminalitet. Men den absolut viktigaste åtgärden för att få bukt med brottsligheten är det långsiktiga förebyggande arbetet. Vi behöver stärka jämlikheten i hela Sverige och ge alla barn lika goda livsvillkor och livschanser. Mer resurser behövs till skolan och förskolan, barnfattigdomen och segregationen måste brytas. Föräldrar och barn måste få mycket bättre stöd i ett tidigt skede, så att riskfaktorer upptäcks och de som riskerar att hamna på brottets bana får hjälp.*
- **M:** Delvis
  - **Kommentar:** *Moderaterna vill se både hårdare straff men också betydligt starkare förebyggande åtgärder. Här går det att hålla två tankar i huvudet samtidigt.*
- **S:** Delvis
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Nej
  - **Kommentar:** *Situationen är akut och straffrättsliga åtgärder krävs för att återta tryggheten. Förebyggande åtgärder ska också prioriteras, men kan inte tillåtas vara det enda nästa regering prioriterar.*
- **V:** Ja
  - **Kommentar:** –

13. **BYGG VÄGAR TILLBAKA, INTE FÄNGELSER**

Satsningar på arbete med att förebygga återfall i brott genom rehabilitering och återintegration ska prioriteras högre än investeringar i fängelser eller hårdare straff. Detta för att frihetsberövades och dömdas rättigheter ska respekteras.

- **C:** Ja

- **Kommentar:** *Inom vissa områden, exempelvis sexualbrott, ser vi stora poänger med att skärpa straffen som del i att ge den brottsutsatte upprättelse gentemot sin förövare. Brottsofferperspektivet måste alltid vara närvarande. Samtidigt håller vi med om att kriminalvården måste förbättras. Kriminalvården ska både hålla den dömda borta från kriminalitet och rehabilitera för att förhindra att personen begår brott igen. Rehabiliteringen i svenska fängelser behöver bli bättre. Den som har begått brott ska kunna återgå till ett laglydigt liv när straffet är avtjänat. De som sitter i fängelse behöver få arbetsträning, social övning samt hjälp för att jobba mot missbruk och kriminellt beteende. Under strafftiden måste det finnas ett fokus på att komma tillbaka till ett liv utan brott. Ofta krävs det längre tid för att kriminalvården ska kunna arbeta med de intagna för att effektivt behandla dessa och hjälpa dem att återgå till ett normalt liv efter fängelsetiden. Vi vill också att intagna ska motiveras att genomgå behandlingsprogram mot missbruk och kriminalitet. För att öka motivationen ska vägran att delta i dessa program få konsekvenser för möjligheten till villkorlig frigivning. Samverkan mellan Kriminalvården och socialtjänsten måste också förbättras kring insatser i samband med frigivning för att stödja den enskilde i återanpassning och likaså måste arbetet för att förhindra att skulder uppstår för den intagne under häktnings- och verkställighetstiden förbättras.*
- **KD: Nej**
  - **Kommentar:** *Det finns ingen motsättning mellan att satsa på fängelser och att satsa på återfallsförebyggande arbete. Tvärtom så börjar det återfallsförebyggande arbetet dag ett i fängelset. Ett stort bekymmer för att det arbetet ska bedrivas effektivt är ju att fängelserna är överfulla. Då behöver vi bygga fler fängelser. Vi vill verkligen satsa mer på återfallsförebyggande program, utbildning, arbetsträning och terapi i fängelset, men det kräver ju att de är dimensionerade för det.*
- **L: Delvis**
  - **Kommentar:** *Det mest rättvisande svaret är "nja". Också här är förslaget formulerat så att det skulle kunna tolkas som att det skulle finnas ett motsatsförhållande mellan höjda ambitioner för rehabilitering och återintegration å ena sidan och en skärpt straffrätt å den andra. Vi delar inte den uppfattningen. Liberalerna vill höja ambitionerna bland annat genom ett fungerande nationellt avhoppprogram, mer satsningar på behandlingsprogram och större möjligheter att hämta in en ofta ofullbordad skolgång. Detta står inte i motsats till att vi också ser ett uppenbart behov av att bygga fler kriminalvårdsanstalter.*
- **MP: Delvis**
  - **Kommentar:** *Miljöpartiet anser att det behövs insatser på bred front för att förhindra upprepad brottslighet. Det förebyggande arbetet är helt avgörande. Därför behöver rehabiliteringen stärkas, inte minst så att unga inte återvänder till gängen. Vi behöver stärka resurserna till rättsväsendets myndigheter. Mer resurser till Kriminalvården är en förutsättning för att lyckas med det rehabiliterande arbetet. Resurserna bör användas både till att säkerställa tillgången till anstaltsplatser och till att säkerställa en värdig och god miljö för*

såväl personal som den som är dömd. Arbetet med utslussning och samverkan med socialtjänst behöver också stärkas.

- **M:** Delvis
  - **Kommentar:** *Grova brottslingar bör sitta i fängelse. Med hänsyn till brottsutvecklingen behövs därför fler fängelseplatser. Här finns dock ingen motsättning mot att förstärka det återfallsförebyggande arbetet – även här vill Moderaterna se tydligare och mer effektiva insatser.*
- **S:** Delvis
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Nej
  - **Kommentar:** *Sverige saknar under ett decennium framöver fängelseplatser, även utan nödvändiga straffskärpningar. Att tillåta dömda att vistas i frihet är inte vägen framåt, vilket inte minst syns när granskningar över hur många som begår brott i väntan på verkställighet sker.*
- **V:** Ja
  - **Kommentar:** –

14. INGEN MISSTANKE, INGET MAKTMISBRUK

Polisens befogenheter gentemot personer där det saknas brottsmisstanke ska begränsas för att säkerställa exempelvis rättssäkerheten och rätten att inte bli diskriminerad.

- **C:** Ja
  - **Kommentar:** *Centerpartiet anser att polisen bör ges möjlighet att använda hemliga tvångsmedel i större utsträckning än idag för att effektivare kunna bekämpa den organiserade brottsligheten i Sverige. Dock anser vi samtidigt att dessa tvångsmedel ska användas restriktivt och aldrig mot människor som inte är misstänkta för något brott. Den personliga integriteten anser vi vara ytterst skyddsvärd.*
- **KD:** Nej
  - **Kommentar:** *Vi anser inte att Polisen överträder sina befogenheter i sådan grad att det finns skäl att begränsa dem.*
- **L:** Delvis
  - **Kommentar:** *Det är oklart i förhållande till vad som formuleringen ”ska begränsas” ska tolkas. Polisens befogenheter är olika beroende på om det finns brottsmisstanke eller ej. Vi anser att detta är en god och rimlig ordning. Liberalerna vill därutöver införa en extern tillsynsmyndighet för Polisen och Kriminalvården för att förbättra den systemövergripande tillsynen.*
- **MP:** Delvis
  - **Kommentar:** *Den organiserade, grova brottsligheten är ett allvarligt samhällsproblem, som särskilt drabbar människor i socialt utsatta områden. Sverige ligger i topp inom EU bland länder med flest dödsskjutningar. Alldeles för få av dessa allvarliga brott klaras upp, ett viktigt skäl till det är brist på bevisning. Vi anser därför att möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel behöver stärkas, även i fall där det saknas brottsmisstanke. På så vis kan vi*

se till att skjutningar och andra allvarliga brott förhindras och samla in nödvändig bevisning. Samtidigt behöver diskriminering och maktmissbruk både förhindras och bestraffas. Både lagstiftning och metoder måste möta mycket högt ställda krav på rättssäkerhet och ingen får diskrimineras.

- **M:** Delvis
  - **Kommentar:** *Det är viktigt att Polisen och de brottsbekämpande myndigheterna agerar enligt lag och att ingen diskrimineras. Moderaterna driver ett antal förslag för att komma tillrätta med den grova organiserade brottsligheten som innebär att vissa åtgärder ska kunna utföras oavsett om det finns en konkret brottsmisstanke om ett visst specifikt brott. Dessa åtgärder ska dock beslutas av åklagare eller domstol samt vara proportionella.*
- **S:** Ja
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Nej
  - **Kommentar:** *Förslagen om exempelvis preventiv användning av hemliga tvångsmedel innebär att de ska nyttjas utan konkret brottsmisstanke, det vill säga gällande en specifik person och en specifik gärning. Däremot ska det nyttjas mot personer som misstänks vara kriminella, exempelvis deltagare i organiserad kriminalitet. Att inte ge polisen dessa verktyg skulle vara att låta gängbrottsligheten växa sig allt starkare.*
- **V:** Ja
  - **Kommentar:** –

15. KVITTO PÅ DET

Kvitton vid personkontroller där polisen informerar om varför en person stoppas ska införas för att motverka diskriminering och säkerställa att oskyldiga inte misstänkliggörs.

- **C:** Delvis
  - **Kommentar:** *Diskriminering hör inte hemma i en liberal demokrati. Oavsett vem du är ska du vara trygg med att du inte kommer att bli föremål för ett ingripande på grund av dina yttre attribut. Vi anser att Polisen aktivt måste jobba för att se till att deras arbetsmetoder är både effektiva och befogade. Att motverka diskriminering är en viktig del i att behålla det allmänna förtroendet för ordningsmakten. Hur det arbetet ska se ut i praktiken och vilka specifika insatser som ska göras tar vi dock inte någon skarp ställning till. Vi ställer oss negativa till att införa s.k. visitationzoner, just eftersom det finns en risk att de kan drabba oskyldiga och därmed riskerar urholka förtroendet mellan polis och allmänheten.*
- **KD:** Nej
  - **Kommentar:** *Vi har förtroende för polisens arbete för tillsynsarbete som görs av bla JO. En sådan här pålaga skulle bara försvåra polisens arbete,*
- **L:** Delvis

- **Kommentar:** *Vi prövar gärna olika förslag för att säkerställa att polisen i sin tjänsteutövning arbetar efter de principer som är reglerade i lag, däribland i vilka situationer en person får stoppas. Frågan kräver dock närmare analys eftersom en person som stoppas av en viss orsak också kan bli kontrollerad på andra grunder även om det inte var dessa som föranledde att personen stoppades. När till exempel personer stoppas i trafiken på grund av trafikförseelser kan en kontroll också leda till att andra lagöverträdelser upptäcks, t.ex. att föraren visar sig vara drogpåverkad eller efterlyst för brott. Liberalerna vill därutöver införa en extern tillsynsmyndighet för Polisen och Kriminalvården för att förbättra den systemövergripande tillsynen.*
- **MP:** Nej
  - **Kommentar:** *Det är viktigt att stärka skyddet mot diskriminering för den enskilde och tilliten till polisen. Samtidigt kan ett system med kvitton väntas skapa en ökad administrativ börda och ta mer tid för polisen. Det finns dessutom redan idag krav på att dokumentera kontroller som innefattar tvångsåtgärder. Ett system med kvitton används heller inte normalt vid andra typer av ingripanden. Därför är vi inte beredda att stödja förslaget. Det är däremot alltid mycket viktigt att på ett respektfullt sätt kommunicera varför en kontroll har utförts, just för att stärka tilliten.*
- **M:** Nej
  - **Kommentar:** *Moderaterna driver inte något sådant förslag. Det är dock viktigt att all diskriminering fångas upp och leder till konsekvenser.*
- **S:** Nej
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Nej
  - **Kommentar:** *Det finns redan fullgoda möjligheter till granskning av polisiär verksamhet.*
- **V:** Ja
  - **Kommentar:** –

16. INTE DÖMD, INTE GLÖMD

Häktnings ska endast användas som sista utväg när mindre ingripande alternativ uttömts och tiden som en person sitter häktad minskas. Detta då en häktad person fortfarande är att anses som oskyldig utifrån ett rättsligt perspektiv.

- **C:** Delvis
  - **Kommentar:** *Sverige har fått kritik internationellt för våra långa häktningsstider och det är något som vi bör ta på allvar. Samtidigt måste det vägas mot risken att en misstänkt begår ytterligare brott om den inte frihetsberövas. Centerpartiet tycker att det i vissa fall måste bli enklare att häkta personer med hänsyn till exempelvis vittnens säkerhet. Vi vill bland annat skärpa straffen för övergrepp i rättssak och införa obligatorisk häktnings vid misstanke om sådant*
- **KD:** Ja

- **Kommentar:** *Ja, det är också vår bild att det är så här häktning används. Men häktning är också fullt legitim åtgärd vid en viss allvarsgrad i brotten eller om ett frisläppande kan innebära kollusion, flykt eller återfall.*
- **L:** Delvis
  - **Kommentar:** *Häktning av en brottsmisstänkt ska vara sakligt grundad och ska inte pågå längre som vad som är nödvändigt med tanke på rättsprocessen. Liberalerna har medverkat till en tydligare reglering i lag.*
- **MP:** Delvis
  - **Kommentar:** *Vår utgångspunkt är att frihetsberövande alltid bör ske som sista utväg. Häktning kan vara nödvändigt om det finns risk att personen avviker, undanröjer bevis eller fortsätter sin brottsliga verksamhet. Vi står bakom införandet av maxgränsen för häktning, men har inga ytterligare förslag om att förändra häktningstider. Vi vill också se en ökad användning av tidiga förhör och en begränsning av omedelbarhetsprincipen. Det skulle både leda till mer effektiva brottmålsprocesser och kortare häktningstider.*
- **M:** Delvis
  - **Kommentar:** *Moderaterna står bakom dagens häktningsregler som innebär att det är en sista utväg – och givetvis är den som är häktad att betrakta som oskyldig. För att utreda brott och förhindra brott finns det dock skäl att hålla en del personer häktade.*
- **S:** Delvis
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Nej
  - **Kommentar:** *Skälen för häktning är att personen kan antas fortsätta begå brottslighet eller undanröja bevis angående dennes gärning. Att då låta dessa vandra fritt i samhället är både naivt och skadligt – inte minst med tanke på brottsofferperspektivet.*
- **V:** Ja
  - **Kommentar:** –

MÄNSKLIGARE MIGRATIONSPOLITIK

17. RESPEKTERA ASYLSÖKANDES RÄTTIGHETER

Permanent uppehållstillstånd ska återinföras som huvudregel för att asylsökandes rättigheter ska respekteras.

- **C:** Nej
  - **Kommentar:** *Det är bra att vi nu har på plats en ny permanent migrationslagstiftning och Centerpartiet vill, i motsats till flera andra partier, inte riva upp lagen även om den inte i alla delar är utformad exakt så som vi hade velat. Vår lagstiftning behöver vara i linje med andra EU-länder men samtidigt balansera mellan att ställa krav och främja integrationen i enlighet med den nya lagen. Därför står vi bakom tillfälliga uppehållstillstånd som huvudregel samt försörjnings- och vandelskrav vid permanent*

uppehållstillstånd. Vi är också positiva till den utvidgade humanitära grunden som gör att personer som haft uppehållstillstånd under en längre tid och har en särskild anknytning till Sverige ska få större möjlighet att stanna kvar samt att barn har rätt att återförenas med sina föräldrar. Samtidigt ser vi ett behov av, att både på kort och lång sikt, se över regelverket för den som får uppehållstillstånd som massflykting. Massflyktingdirektivet har aktiverats nu för att snabbt ge de som flyr från Ukraina skydd. Det tycker vi är bra, men det är viktigt att vi har ett robust system som snabbt kan ge skydd åt människor och skapa goda förutsättningar för integration.

- **KD:** Nej
  - **Kommentar:** *Vi vill att tillfälliga uppehållstillstånd ska vara huvudregel.*
- **L:** Delvis
  - **Kommentar:** *Liberalernas principiella utgångspunkt är att permanenta uppehållstillstånd ska gälla. Sverige måste ha en migrationspolitik som är långsiktigt hållbar och är förenlig med samhällets kapacitet för mottagande. En erfarenhet från flyktingkrisen 2015 är att hela Europa måste ta ansvar för migrationen och att Sveriges migrationspolitik måste bli mer lik andra EU-länders. Liberalerna vill att Sverige har en långsiktig migrationspolitik som inte präglas av tvära kast. Av dessa anledningar har Liberalerna i den migrationspolitiska överenskommelsen arbetat för tillfälliga uppehållstillstånd. I väntan på att migrationspolitiken väsentligt förändras på EU-nivå bör överenskommelsen, även med hänsyn till de fördelar som finns med permanenta uppehållstillstånd, ligga fast.*
- **MP:** Ja
  - **Kommentar:** *Permanent uppehållstillstånd ska återinföras för alla som beviljas asyl. Det är bättre både för individen som får en trygghet och stabilitet och för samhället eftersom möjligheterna till etablering förbättras. Det är särskilt viktigt att inget barn som har flytt ska behöva oroa sig för att få stanna. Att leva med tillfälliga uppehållstillstånd i flera år leder till att barn förlorar stora delar av sin barndom genom att leva i ovisshet.*
- **M:** Nej
  - **Kommentar:** –
- **S:** Nej
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Nej
  - **Kommentar:** *Asyl handlar om att få skydd, det handlar inte om huruvida ett uppehållstillstånd är permanent eller ej. Permanent uppehållstillstånd skall utmönstras ur utlänningsrätten, och Sverige återgå till att endast bevilja tidsbegränsade uppehållstillstånd.*
- **V:** Ja
  - **Kommentar:** –

18. FAMILJEN KOMMER FÖRST

Rätten till familjeåterförening ska respekteras i enlighet med folkrätten – oberoende av uppehållstillståndets grund eller eventuell avsaknad av skyddsstatusförklaring.

- **C:** Delvis
  - **Kommentar:** Centerpartiet står bakom dagens regelverk som innebär att ett försörjningskrav är huvudregel vid anhöriginvandring, det vill säga att anhöriginvandring ska vara möjlig i de fall den anhöriga i Sverige kan försörja den som beviljas uppehållstillstånd. Vi anser dock, i enlighet med gällande lagstiftning, att en person som fått en skyddsstatus ska ha rätt till familjeåterförening utan försörjningskrav om ansökan görs inom tre månader efter beviljat uppehållstillstånd – så att barn och föräldrar som flytt från krig och förtryck kan återförenas i Sverige.
- **KD:** Nej
  - **Kommentar:** Vi vill ha ett försörjningskrav för familjeåterförening, undantaget barn under 18 år. Barn under 18 år som är anknytningsperson ska emellertid ha ett försörjningskrav.
- **L:** Ja
  - **Kommentar:** Liberalerna värnar familjeåterförening inom asylrätten så att barn ska kunna återförenas med sina föräldrar. I vissa fall finns regler om försörjningsvillkor. Internationella konventioner ger ett svagare skydd för familjeåterförening än vad som gäller i svensk lag. Vi avser inte att försvaga rätten till familjeåterförening så att Sverige endast uppfyller de villkor som gäller i enlighet med folkrätten (och tolkar inte frågan som att detta är avsikten).
- **MP:** Ja
  - **Kommentar:** Rätten till familjeåterförening är en grundläggande pelare inom flyktingrätten och det migrationsrättsliga regelverket. Fler människor måste få möjlighet att återförenas med sin familj.
- **M:** Ja
  - **Kommentar:** Moderaterna anser att internationella konventioner ska följas. Vi ser dock behov av – inom ramen för det utrymme som folkrätten medger – behov av att göra vissa åtstramningar av möjligheterna till familjeåterförening bl.a. vad gäller försörjningskravet.
- **S:** Nej
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Delvis
  - **Kommentar:** Rätten till familjeåterförening, eller att hämta hit anhöriga och tvinga samhället att försörja dem, har gått för långt, och måste begränsas. Endast den som gjort rätt för sig gentemot samhället, och kan försörja sina anhöriga helt och hållet, skall kunna hämta hit dem.
- **V:** Ja
  - **Kommentar:** –

19. RÅDGIVNING FÖR STÄRKT RÄTTSSÄKERHET

Varje skyddsökande ska tilldelas ett offentligt ombud för att stärka rättssäkerheten i asylprocessen och att förhindra att skyddsökande får felaktiga beslut.

- **C:** Ja
  - **Kommentar:** *Rättssäkerheten i asylprocessen behöver stärkas. Vi står bakom dagens lagstiftning där skyddsökande har rätt till ett ombud om det inte föreligger skäl som gör det uppenbart att ombud inte behövs. Det kan exempelvis röra fall med uppenbart ogrundade asylansökningar och i de fallen där det är uppenbart att den asylsökande kommer att beviljas uppehållstillstånd.*
- **KD:** Nej
  - **Kommentar:** *Vi står bakom den nuvarande ordningen. Kristdemokraterna anser vidare att en utredning ska tillsättas som ser över hanteringen av offentliga biträden och överväga en hårdare kompetensbedömning, med specifika behörighetskrav, ska införas samt om antalet förordnanden som ett offentligt biträde kan åta sig samtidigt.*
- **L:** Delvis
  - **Kommentar:** *Utlänningslagen innehåller vidsträckta rättigheter till offentligt ombud i asylprocessen. Detta är viktigt för en rättssäker asylprocess. Vi anser att en översyn bör göras av hanteringen av offentliga biträden i asylärenden. Liberalerna anser även att fler åtgärder behövs för att ytterligare stärka rättssäkerheten i migrationspolitiken. Fortsatt arbete för kvalitetssäkring av beslutsprocesser och i synnerhet för att kvalitetssäkra tolkningen vid muntliga förhör och förhandlingar är centralt i detta sammanhang, liksom rimliga handläggningstider och goda möjligheter till utbildning och fortbildning.*
- **MP:** Ja
  - **Kommentar:** *Idag har de flesta som ansöker om asyl rätt till ett offentligt biträde. Vi tycker att alla asylsökande ska ha den rätten, eftersom det kan påverka utgången i ärendet och få avgörande betydelse för att säkerställa den asylsökandes rättigheter.*
- **M:** Delvis
  - **Kommentar:** *Moderaterna står bakom dagens regler.*
- **S:** Nej
  - **Kommentar:** –
- **SD:** Nej
  - **Kommentar:** *Sverige går redan längre än kanske något annat land i världen när det gäller asylsökandes rättigheter gentemot Sverige. Det förklarar våra skyhöga kostnader för just mottagandet, och att de allra flesta som kommer hit saknar asylskäl. Det finns ingen anledning att ytterligare utvidga asylsökandes rättigheter, särskilt som systemet med offentliga ombud redan är så dåligt reglerat.*
- **V:** Ja
  - **Kommentar:** –

20. SÄKERSTÄLL SÄKRA VÄGAR TILL SVERIGE

Mobila ambassader ska införas för att hantera ansökningar om asyl och visum, för att på så sätt skapa säkra och lagliga vägar till Sverige.

- **C:** Nej
  - **Kommentar:** *Det behövs fler lagliga vägar till Sverige men i en utredning från 2017 (SOU 2017:103 Lagliga vägar att ska asyl i EU) har möjligheten att införa ett EU-gemensamt system för att ansöka om asyl på ambassad utretts. Utredaren ansåg dock att nackdelarna med en asylprocess utomlands är så påtagliga att Sverige inte bör verka för en sådan ordning. En orsak är att vissa asylländer är mer attraktiva än andra vilket kommer leda till en mycket ojämn fördelning och således gå emot EU:s princip om solidaritet och rättvis ansvarsfördelning. Utredaren ansåg också att förslaget är problematisk ur rättssäkerhetssynpunkt eftersom asylprocessen externaliseras genom att den flyttas ut till tredje land. Centerpartiet vill dock se fler lagliga vägar till Sverige, och förespråkar att Sverige tar emot fler kvotflyktingar.*
- **KD:** Nej
  - **Kommentar:** *Kristdemokraterna vill att olika system för säkra och lagliga vägar blir den huvudsakliga metoden för utlänningar att söka asyl i Sverige. Kvotflyktingssystemet, tillsammans med humanitära mottagandeprogram och sponsorskapsprogram, är system som säkerställer att de i störst behov av skydd kan prioriteras och sättas i säkerhet. Vidarebosättning av kvotflyktingar möjliggör dessutom en säker, organiserad och förberedd överföring av skyddsbehövande personer till det mottagande landet. Ett sådant system motverkar dessutom irreguljär migration och människosmuggling. Vi anser dock inte att Sverige ska införa mobila ambassader.*
- **L:** Nej
  - **Kommentar:** *Det är mycket tveksamt om mobila ambassader skulle vara en framkomlig väg för att åstadkomma en rättssäker viseringsprocess, som bland annat behöver inbegripa en tillräckligt god bedömning av den visumsökandes identitet.*
- **MP:** Ja
  - **Kommentar:** *Den humanitära krisen på Medelhavet fortsätter, även om det hamnat i medieskugga. I juni 2022 hade över 700 människor dött eller försvunnit på havet. Vi kan aldrig acceptera den här situationen. Vi behöver fler lagliga vägar för att ta sig till Europa och Sverige och ansöka om asyl. Miljöpartiet har länge drivit humanitära visum som ett sätt att säkerställa att fler kan söka skydd på ett säkert sätt. Vi behöver analysera förslaget om mobila ambassader i sin helhet för att kunna ta ställning, men står helt bakom ambitionen.*
- **M:** Delvis
  - **Kommentar:** *Moderaterna vill på sikt att ansökningar om asyl och visum prövas utanför EU vid särskilda mottagningscentrum.*
- **S:** Nej
  - **Kommentar:** –

- **SD:** Nej
  - **Kommentar:** Asyl söker man per definition i ett säkert land, borta från konflikthärden eller orsaken till flykten. Att införa möjligheten att söka asyl var som helst skulle innebära en total kollaps av fundamentet för asylsystemet, och att hundra miljoner "flyktingar" i ett svep skulle kunna ansöka om asyl i världens välfärdsstater, däribland Sverige.

- **V:** Ja
  - **Kommentar:** Det finns stora brister när det gäller svenska ambassaders tillgänglighet och möjligheter att söka om uppehållstillstånd via dem. Det gäller framförallt vid ansökan om familjeåterförening. Detta behöver åtgärdas. Vänsterpartiet har inte tagit ställning för att införa mobila ambassader, men det kan vara en av flera tänkbara lösning på nuvarande problem.